

पशुखाद्यासाठी उत्पादक अँझोला

अँझोलामध्ये विविध खाद्य घटक जसे प्रथिने, आवश्यक अमिनो आम्ले, जीवनसत्त्वे (अ, ब आणि बीटा कॅरोटिन), क्षार (कॅल्शिअम, फॉस्फरस, पोटेशिअम, लोह, तांबे, मॅग्नेशिअम) व शरीरवाढीसाठी आवश्यक घटक मुबलक प्रमाणात असतात. अँझोलामध्ये आवश्यक अमिनो आम्ले, जीवनसत्त्वे, क्षार आणि शरीर वाढीसाठी आवश्यक घटक मुबलक प्रमाणात आहेत. अँझोलामध्ये उच्च प्रथिने आणि कमी लिग्रिन असल्याने जनावरे अँझोला सहज पचवू शकतात. अँझोलाचे घरच्या घरी कमी खर्चात उत्पादन घेणे शक्य आहे.

शुष्क घटकांच्या प्रमाणानुसार, अँझोलामध्ये २५-३५ टक्के प्रथिने, १० ते १५ टक्के क्षार आणि ७ ते १० टक्के - अमिनो आम्ले, जैविक घटक पॉलिमर असतात. जनावरांना अँझोला थेट अथवा खुराकात मिसळून देता येते. गाई, म्हशी, शेळी, वराह, कोंबड्यांना अँझोलाला खाद्य म्हणून वापर करता येतो.

अँझोला उत्पादन घ्यावयाची पद्धत :

- अँझोला लागवड करावयाची जमीन समतल व थोडी उंचवट्यावर असावी.
- योग्य आकाराचे वाफे करून अँझोलाचे उत्पादन घेता येते. अँझोलाचे उत्पादन घेण्यासाठी झाडांच्या किंवा ५०% शेडनेटच्या कृत्रिम सावलीमध्ये आपल्या गरजेनुसार वाफे तयार करावे.
- वाफा तयार करण्यासाठी विटांची २ मी. x ४ मी. आयताकृती रचना करावी. या खड्ड्याची खोली साधारणपणे ३० सें.मी. असावी.
- प्लॅस्टिकचे कापड विटांनी बनविलेल्या आयताकृती खड्ड्यामध्ये अंथरावे.
- १० ते १५ किलो चाळून घेतलेली चांगली माती खड्ड्यामध्ये पसरावी.
- दोन किलो शेण, ३० ग्रॅम सिंगल सुपर फॉस्फेट हे १० लिटर पाण्यात मिसळून एकजीव करून खड्ड्यात कागदावरील मातीवर पसरवून गादी करावी. त्यावर पाण्याची पातळी १० सें.मी. होईपर्यंत पाणी टाकावे. त्या नंतर ५०० ग्रॅम ते एक किलो अँझोलाचे कल्चर समप्रमाणात पसरावे. त्यावर ताजे पाणी शिंपडावे.
- सुरवातीला १४ दिवसानंतर अँझोल्याची पुर्ण वाढ होऊन त्याचा जाड हिरव्या गालिच्याप्रमाणे पाण्यावर थर दिसू लागतो.
- सरासरी २० ग्रॅम सुपर फॉस्फेट व एक किलो शेणाचे पाण्यातील मिश्रण आठवड्यातुन एकदा या खड्ड्यात मिसळावे. जेणेकरून अँझोलाची वाढ झापाण्याने होऊन दैनंदिन ५०० ग्रॅम उत्पादन मिळेल. शिफारशीनुसार मॅग्नेशिअम, लोह, तांबे, सल्फर इ. क्षार असणारे मिश्रण दर आठवड्याला यात मिसळावे.
- दर २ महिन्यातून एकदा २ ते ३ किलो चाळलेली माती या खड्ड्यात मिसळावी, यामुळे मातीतील जास्तीचे नायट्रोजन जमा होऊन अन्नघटकांची कमतरता होणार नाही.

प्रकाशन

महाराष्ट्र पशु व मत्त्य विज्ञान विद्यापीठ, नागपूर, संशोधन अनुदान अंतर्गत

- दर सहा महिन्यांनी गाढीमधील माती, पाणी बदलावे. नवीन अँझोला कल्चर यात सोडावे.
- जर अँझोलामध्ये रोगाचा प्रादुर्भाव झाला असेल तर त्याची विल्हेवाट लावून नव्याने अँझोला लागवड करावी.
- सुरवातीच्या लागवडीनंतर १५ दिवसांनी रोज उत्पादन मिळू शकते. अँझोला गोळा करण्यासाठी चाळणी वापरावी.
- गोळा केलेला अँझोला स्वच्छ पाण्याने दोन तीनदा धुवावा, जेणेकरून त्याचा शेणाचा वास निघून जाईल. त्या नंतर अँझोला गोणपाटावर २-३ तास सुकवावा.
- अँझोला वाढीसाठी तापमान २० ते २८ अंश सेल्सिअस, स्वच्छ सूर्यप्रकाश, ६० ते ८० टक्के आर्द्रता योग्य प्रमाणात पाणी (पाच ते १२ सें.मी.) आणि सामू चार ते ७.५ इतका योग्य असतो.
- अँझोला धुण्याच्या वेळी जाळीवर धुतला तर छोटे वाढ न झालेले अँझोलाचे तुकडे चाळून बाहेर येतात. हे तुकडे पुन्हा अँझोला खड्ड्यामध्ये सोडावेत.
- तापमान २५ अंश सेल्सिअसचे आत ठेवल्यास वाढ जोमाने होते.
- अँझोला खड्ड्याच्यावर शेडनेट बांधल्यास तीव्र सूर्यप्रकाशापासून त्याचे संरक्षण होईल.
- उत्पादित अँझोला रोजचे रोज काढणे आवश्यक आहे. अन्यथा, खड्ड्यामध्ये अँझोला वाढीसाठी कमी जागा ठरेल.
- शिफारशीनुसार दुधाळ जनावरांच्या रोजच्या आहारात दोन ते तीन किलो अँझोला मिसळला तर जनावरांच्या दुधात वाढ होते.
- दुध उत्पादनात कोणताही बदल न होता, अँझोला हे जनावरांच्या खुराकासाठी सर्वसाधारणपणे १५ ते २० टक्के इतक्या प्रमाणात योग्य पुरक खाद्य म्हणून वापरता येते. जेणेकरून पशुखाद्यावरील खर्च कमी करता येतो. शिवाय दुधाची गुणवत्ता वाढते आणि जनावरांची तब्येत चांगली राहून आयुष्यमान वाढते.

*** मार्गदर्शक ***

www.mafsu.in

www.knpcvs.in

कर्नल प्रा. (डॉ.) ए. एम. पातुरकर
मा. कुलगुरु, मपमविवि, नागपुर

डॉ. एस. व्ही. उपाध्ये
अधिष्ठाता, पशुविज्ञान विद्याशाखा,
मपमविवि, नागपुर

डॉ. एन. व्ही. कुरकुरे
संचालक संशोधन,
मपमविवि, नागपुर

डॉ. ए. यु. भिकाने
संचालक विस्तार शिक्षण,
मपमविवि, नागपुर

डॉ. व्ही. डी. आहेर
सहयोगी अधिष्ठाता
क्रांनापापवैम, शिरवळ, जि. सातारा

*** लेखक ***

डॉ. जी. एस. सोनवणे
विशेषज्ञ, पशुअनुवंश व पैदास शास्त्र विभाग
क्रांनापापवैम, शिरवळ, जि. सातारा

*** संकलन ***

डॉ. स्मिता आर. कोल्हे
संशोधन प्रकल्प प्रमुख, पशुवैद्यकीय व पशुसंवर्धन विस्तार शिक्षण विभाग
क्रांनापापवैम, शिरवळ, जि. सातारा